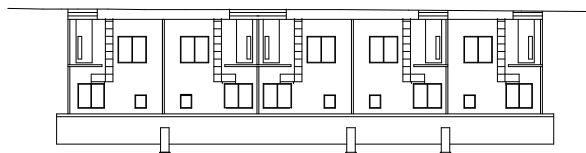
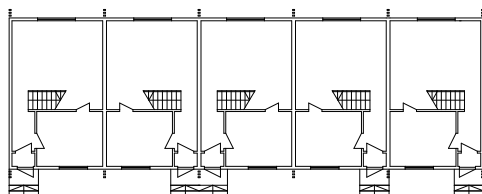
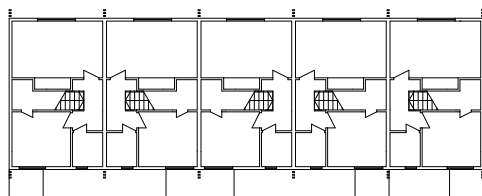
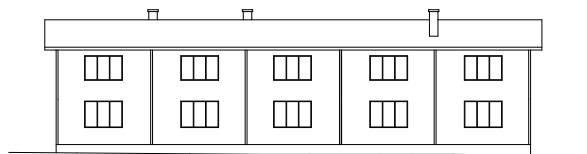

Joensuun Selvaag-talot esimerkkinä
1950-luvun edullisesta asuntotuotannosta

Arvi Eskelinen

AALTO-YLIOPISTO

Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu

Arkkitehtuurin koulutusohjelma

Joensuun Selvaag-talot esimerkkinä 1950-luvun
edullisesta asuntotuotannosta

Kandidaatintyö

18.5.2020

Arvi Eskelinen

Tekijä Arvi Eskelinen

Työn nimi Joensuun Selvaag-talot esimerkkinä 1950-luvun edullisesta asuntotuotannosta

Laitos Arkkitehtuurin laitos

Koulutusohjelma Arkkitehtuuri

Vastuuopettaja Anne Tervo

Ohjaaja Kristo Vesikansa

Vuosi 2020

Sivumäärä 35

Kieli Suomi

Tiivistelmä

Selvaag-talot ovat norjalaisen insinöörin Olov Selvaagin jälleenrakennusaikana kehittämän rakennusjärjestelmän pohjalta rakennettuja taloja. Selvaagin tavoite oli rationalisoida asuntorakentamista edullisten asuntojen mahdollistamiseksi 1940-luvun asuntopulan keskellä. Selvaagin vaikutteet levisivät Suomeen 1950-luvulla ja vaikuttivat täällä erityisesti rivitalojen kehitykseen asumismuotona.

Työssä käsitellään ensin Suomen jälleenrakennusajan arkkitehtuuria kirjallisuuskatsauksen keinoin. Toisen maailmansodan seurauksena tuhoutui merkittävä osa Suomen asuntokannasta, jonka lisäksi menetettyjen maa-alueiden evakot oli pikaisesti asutettava tiukkojen materiaalistien ja taloudellisten reunaehtojen vallitessa. Esivalmisteisuus, tyyppisuunnittelu sekä rakentamisen standardisointi olivat keinoja, joilla asuntorakentamista pyrittiin Suomessa rationalisoimaan määrällisesti ja laadullisesti riittävän tuotannon takaamiseksi.

Olov Selvaag kehitti rakennusjärjestelmänsä samankaltaisten ongelmien ja reunaehtojen Norjassa. Hän moitti maansa asuntorakentamista jäykäksi ja vanhentuneeksi ja vaati säännösten lieventämistä edullisemman rakennustavan kehittämistä varten. Selvaag oli äänekkäs yhteiskunnallinen keskustelija, jonka rakennustekniikkaa ja tilasuunnittelua kansanomaisesti järkeistävät periaatteet saivat paljon huomiota Norjan lehdistössä. Selvaagin vaikutteet levisivät myös kansainvälisesti.

Suomessa Selvaag-taloina tunnetaan vain rivitaloja. Merkille pantavaa on, että suomalaiset Selvaag-talot ovat suomalaisten arkkitehtien suunnitteleimia, eikä Olov Selvaagin vaikutteita voida aina yksiselitteisesti taloista erottaa. Työssä käytetään esimerkkinä Joensuun Kanervalan rakennushistoriallisesti merkittäväksi määriteltyä Selvaag-rivitalojen aluetta. Työssä käsitellään talojen rakentamisen vaiheita 1950-luvulta nykypäivään ja tutkitaan talojen arkkitehtuuria itse laadittujen piirustusten avulla. Lisäksi työssä käsitellään lyhyesti myös muita Selvaag-talojen alueita Suomessa.

Työn johtopäätöksissä vertaillaan 1950-luvun ja nykypäivän rakentamisen ihanteita. Kun Olov Selvaagin tavoite oli rakentaa nopeasti ja edullisesti, on nykyajan ihanteeksi nousemassa taas kestävyys. Jälleenrakennuskauden vaikutukset ovat kuitenkin yhä nähtävissä nykyrakentamisessa erityisesti standardisointityön kautta. Aikakauden rakennukset ovat merkittävä osa rakennettua ympäristöämme, eikä niitä tule historiankirjoituksessa sivuuttaa.

Avainsanat Selvaag, rivitalo, jälleenrakennus

Sisällysluettelo

1. Johdanto	6
2. Jälleenrakennusaika ja sen vaikutukset Suomen arkkitehtuuriin	8
2.1 Tyyppirakentamisen kehitys ennen toista maailmansotaa	9
2.2 Varsinainen jälleenrakennusaika	11
2.3 Jälleenrakennuskauden vaikutukset nykyarkkitehtuuriin	14
3. Selvaag-talot	15
3.1 Olov Selvaag	16
3.2 Selvaag-talojen suunnitteluperiaatteet	18
3.3 Selvaag-talojen alueita Suomessa	19
4. Selvaag-taloja Joensuun Kanervalaan	21
4.1 Kanervalan metsälähiö	21
4.2. Rakennuttajan saamat vaikutteet	22
4.3 Suunnittelu ja rakentaminen	24
4.4 Talojen asukaskunta ja yhteisöllisyys	27
4.5 Kanervalan Selvaag-talot ja niiden ympäristö 2000-luvulla	28
5. Johtopäätökset	30
Lähdeluettelo	32
Kaavoitus- ja piirustusaineisto	32
Tutkimuskirjallisuus	33
Aikalaislähteet	34
Kuva-aineisto	34

I. Johdanto

Yhteiskuntamme, rakennustaide mukaan lukien, on jatkuvan tehostamispaineen alla. Toisen maailmansodan jälkeisestä pulasta käynnistynyt teollinen rakentaminen ei vielä osoita merkittäviä hidastumisen merkkejä, vaan markkinavoimat ajavat asuntoja yhä kohti tehostetumpia minimiasumuksia. Samansuuntaisena 80 vuotta jatkunut kehitys ajaa pohtimaan: miksi jälleenrakennusajan suunnitteluperiaatteet ovat päätyneet ohjaamaan nykyajan rakentamisen ihanteita?

Asumistiiviyyden lisääminen on yksi merkittävimmistä tehostamisen keinoista. Rivitalo oli Suomessa pitkään varsin harvinainen arkkitehtuurin muoto, jonka katsottiin soveltuvan lähinnä työväestön asumukseksi. Vaikka sen arvo 1900-luvun jälkipuolella kohentui arkkitehtien kasvaneen kiinnostuksen myötä, on aihetta tutkittu varsin vähän. Varsinkin tyyppisuunnitelmina toteutetut rivitalot ovat jääneet arkkitehtuurikeskustelussa vähälle huomiolle.

Tässä tutkielmassa käsitellään yhtä Suomen 1950-luvun vaikutuksellisimmista tyyppitalosuuntauksista, Selvaag-taloja. Selvaag-talot ovat norjalaisen insinöörin Olov Selvaagin kehittämä rakennusjärjestelmä, joka levisi Suomeen 1950-luvulla. Sen tavoitteena oli saavuttaa mahdollisimman edullista asuntotuotantoa kuitenkaan tinkimättä liikaa asumismukavuudesta. Tutkielmassa käsitellään Selvaag-taloissa edullisuuden tavoittamiseksi käytettyjä rakennusteknisiä ja tilasuunnittelullisia keinoja ja arvioidaan tehtyjen suunnitteluratkaisujen toimivuutta.

Tutkielman tutkimusmenetelmiä ovat kirjallisuuskatsauksen lisäksi piirustus- ja alueanalyysit. Materiaalina käytetään aiheen vähäisen tutkimuskirjallisuuden lisäksi Arkkitehti-lehden ja sanomalehtien artikkeleita, Joensuun Selvaag-taloyhtiön historiikkaa sekä Joensuun keskusarkiston materiaalien pohjalta itse laadittua piirustusaineistoa. Aikakauden suomalaisen arkkitehtuurin taustoittamiseen käytetään kahta jälleenrakennusaiheista väitöskirjaa ja muuta kirjallisuutta.

Tutkielmassa keskitytään erityisesti Joensuun Kanervalan hyvin säilyneeseen, merkittäväksi kulttuuriympäristöksi määriteltyyn Selvaag-alueeseen, jonka piirustuksia ja suunnitteluratkaisuja käytetään esimerkkinä. Tutkielmassa kuitenkin käsitellään myös muita Selvaag-talojen alueita Suomessa.

Tutkielma koostuu seuraavista osista: ensimmäiseksi taustoitetaan suomalaisen pientaloarkkitehtuurin kehitystä ja tyyliuuntia jälleenrakennusajalla luvussa 2, jonka jälkeen luvussa 3 käsitellään Olov Selvaagia ja hänen kehittämänsä tyyppitaloa yleisesti. Luvussa 4 aihetta lähestytään Joensuun esimerkin kautta, ja lopuksi luvussa 5 pyritään vetämään yhteyksiä Selvaag-talojen ja nykypäivän suunnittelun välille.

2. Jälleenrakennusaika ja sen vaikutukset Suomen arkkitehtuuriin

Jälleenrakennuskauden arkkitehtuuri on usein tuomittu arkkitehtuuri-keskustelussa ”romanttisena harha-askeleena”, taantumuksen aikana 1920–1930-lukujen funktionalismin ja 1950-luvun modernismin välissä. Jälleenrakennustalot eivät kuitenkaan hylänneet aikansa funktionalistisia ihanteita vaan toteuttivat niitä ainakin osittain esimerkiksi julkisivusommittelussa ja pohjakaavassa. (Kummala, 2005, s. 29.) Aikakauden arkkitehtuuri ei yleisistä mielikuvista poiketen ollut täysin yhteneväistä, eikä sitä ole oikeutettua sivuuttaa vähempiarvoisena arkkitehtuurina: jälleenrakennuskauden arkkitehtuuri oli tiiviisti kiinni aikansa virtauksissa eikä nykynäkökulmasta edusta jyrkkää tyyllistä taantumusta (Heininen-Blomstedt, 2013, s. 63–64). Jälleenrakennuskaudella tehty siirtymä kohti teollisempaa rakentamista näkyy yhä nykypäivän arkkitehtuurissa.

2.1 Tyyppirakentamisen kehitys ennen toista maailmansotaa

Siirtymä kohti teollista asuntotuotantoa alkoi Suomessa selvästi ennen sotien aiheuttamaa materiaalista pakkoa. Sosiaaliministeriö julkaisi arkkitehti Elias Paalasen tyyppipiirustuksia jo vuosina 1922–1924 ja 1934–1935. Paalasella oli yhdessä veljensä Martti Paalasen kanssa arkkitehtitoimisto, jossa piirustukset teetettiin sosiaaliministeriön toimeksiannosta (Saarikangas, 1993, s. 121–129). Kaupunkimaiseen ympäristöön tarkoitetuissa piirustuksissa oli jo selvästi samoja peruselementtejä kuin myöhemmin vakiintuneissa tyyppitaloissa: yksinkertainen, suorakulmainen muoto, satulakatto ja keskushormin ympärille kiertyvä huonejako. Suurin osa Paalasten laatimista piirustuksista oli yhdenperheentaloja, mutta mukana oli myös muita rakennustyyppisiä, mukaan lukien kolme rivitaloa. Vuonna 1935 julkaistussa Paalasen koelmassa *Omakotirakennusten tyyppipiirustukset* arkkitehtuuri oli selkeästi uudenlaista. Myös nämä kansainvälisen modernismin tilasuunnitteluideoista ja julkisivumaailmasta ammentavat piirustukset tilasi sosiaaliministeriö. (Saarikangas, 1993, s. 124–129.)

Juuri ennen talvisotaa vuonna 1939 järjestettiin myös sosiaali- ja maatalousministeriön tyyppitalokilpailut. Sosiaaliministeriön asutuskeskuksiin asuntoratkaisua hakevan kilpailun voittajaehdotukset heijastivat modernistista suuntausta tasakattoineen ja nauhaikkunoineen, kun taas maatalousministeriön maaseudulle suuntaaman kilpailun voittajat ovat enimmäkseen satulakattoisia, perinteisemmän näköisiä taloja, jotka muistuttavat enemmän vallalle noussutta ”jälleenrakennustyyppiä”. (Saarikangas, 1993, s. 241–242.)

Jälleenrakennuskauden arkkitehtuurin perusajatuksot olivat näkyvis-
sä jo ennen toista maailmansotaa, mutta ne vakiintuivat toteutettaviksi
rakennuksiksi vasta sotien aiheuttaman pulan seurauksena. Rationaa-
linen, koristeista karsittu ja tyyppipiirustuksina massatuotettu raken-
taminen on olennainen osa modernismin periaatteita, ja se sopi hyvin
sotienjälkeisen ajan taloudellisiin ja materiaalista saatavuutta koskeviin
tiukkoihin reunaehtoihin. Myös tässä tutkielmassa tarkasteltu rivitalon
typologia oli osaltaan mukana 1930-luvun modernismin projektissa
työväestön asutusmuotona ja nousi kukoistukseensa erityisesti 1950-lu-
vun jälkeen valtion Arava-lainoitusjärjestelmän myötä (Nikula, 2014,
s. 8–9.)

2. "Jälleenrakennustyyppin" puolitoistakerroksinen omakotitalo Helsingissä. (Tuomi 1950-1959).

2.2 Varsinainen jälleenrakennusaika

Varsinaiseksi jälleenrakennusajaksi ymmärretään vuodet 1940–1952 – Moskovan rauhasta 12.3.1940 viimeisen sotakorvausjunan lähtöön 18.9.1952 (Kummala, 2005, s. 8). Moskovan rauhan ehtojen mukaan Suomi joutui luovuttamaan merkittävän osan maa-alueitaan Neuvostoliitolle, ja näiden alueiden evakot oli pikaisesti asutettava uudestaan. Myöhäisellä jälleenrakennusajalla puolestaan tarkoitetaan tässä tutkielmassa vuosia 1952–1958, joihin saakka jälleenrakennus käytännössä monin paikoin Suomea jatkui (Heininen-Blomstedt, 2013, s. 13).

Suomen rakennusteollisuus oli tuolloin suuren haasteen edessä: sen tehtävänä oli asuttaa yli 400 000 evakkoa materiaalistien resurssien ja merkittävän osan työvoimasta ollessa sidottuna sotateollisuuden tarpeisiin ja sotien päätyttyä sotakorvausten maksamiseen (Kummala, 2005, s. 8). Koska reunaehdot olivat tiukat, suunnittelussa oli keskityttävä olennaiseen: pyrkimyksenä oli tuottaa kohtuullisen hyvälaatuista asumista kaikille edullisesti materiaaleista, joita oli saatavilla. Pääasialliseksi rakennusaineeksi vakiintui puu, joka oli edullista, helposti työstettävää ja hyvin monikäyttöistä.

Sodanjälkeinen Suomi oli huomattavan maatalousvaltainen maa, jonka väestöstä suuri osa asui maaseudulla. Jälleenrakentamisen pääpaino sijoittuikin ensin maaseudulle ja siirtyi kaupunkeihin vasta myöhemmin materiaalipulan hellittäessä (Kummala, 2005, s. 8.) Samalla evakoiden asuttaminen maaseudulle hidasti kaupungistamisen aiheuttamaa rakennemuutosta. Vallitsevaksi rakennustyyppiä nousi puolistoistakerroksinen, sekä maaseudulle että kaupunkeihin soveltuva omakotitalo. Tästä jälleenrakennuskauden puolitoistakerroksisesta omakotitalosta puhuminen ”rintamamiestalona” on kuitenkin epätarkka ilmaus: varsinaisia rintamamiestaloja ovat ainoastaan vuoden 1945 maanhankintalain nojalla lunastetuille tonteille rakennetut talot. Tontinluovutuksen ehtona oli usein rakentaminen tyyppiipiirustuksia

käyttäen (Kummala, 2005, s. 32.)

Jälleenrakennusta organisoivat useat tahot, joista Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön rakennusosasto eli KYMRO oli ylin rakentamista sääntelevä viranomainen. Suomen Arkkitehtiliitto SAFA huolestui jälleenrakennuksen arkkitehtonisesta laadusta välittömästi talvisodan jälkeen ja koki välttämättömäksi painostaa päättäjiä ottamaan arkkitehdit suunnittelutyön johtavaan rooliin, jotta koko suuri jälleenrakennustuotanto ei luisuisi pois ammattikunnan hallinnasta. SAFAn erikoiskokouksessa 31.1.–1.2.1942 ideoitu Jälleenrakennustoimisto perustettiin valtion tuella saman vuoden keväänä, ja sen toimintaan osallistuivat monet Suomen eturivin arkkitehdit, muun muassa Alvar Aalto, Otto-Iivari Meurman, Viljo Revell, Aarne Ervi ja Aulis Blomstedt. Toimiston keskeisiä tehtäviä olivat tyyppitalosuunnittelu, jonka tuloksena syntyivät muiden muassa jatkosodan aikana palautetuille alueille rakennetut asevelitalot, ja standardisointitoiminnan johtaminen. Standardisointityö tuotti Rakennustieto-kortiston, jonka päivitetty versio on nykypäivänäkin tärkein suunnitteluohjeita kokoava tietopankki. Jälleenrakennustoimisto (vuodesta 1947 SAFAn Standardoimislaitos) yhdistyi vuonna 1972 osaksi nykyistä Rakennustietosäätiötä. (Kummala, 2005, s. 21–25.)

Suomalaisten tehdasvalmisteisten puutalojen tuotanto oli ottanut ensiaskeleitaan 1930-luvun lopulla erityisesti Alvar Aallon ja metsäteollisuusyhtiö A. Ahlström Oy:n yhteistyön myötä, joskin täysimittaisen tuotannon edellytykset saavutettiin vasta Varkauden talotehtaan valmistuttua vuonna 1940. Jatkosodan aikana tehdas keskittyi aluksi puolustusvoimien parakkien tuotantoon. Vuodesta 1943 lähtien talotuotanto organisoitiin uudelleen ja perustettiin A-talo-organisaatio, jossa kehitettiin tyyppitalomalleja Alvar Aallon suunnitteleminen AA-järjestelmän talojen pohjalta. (Kummala, 2005, s. 16–19.) Sitten sodan aiheuttama asuntopula kiihdytti teollisesti esivalmistettujen

talojen tuotannon täyteen mittaansa. Myös Ruotsista kansalaiskeräyksen tuloksena saadut 2000 valmistaloa vauhdittivat suomalaisen puutaloteollisuuden kehitystä. (Kummala, 2005, s. 30.) Puunjalostusteollisuuden yritysten yhteenliittymäksi vuonna 1940 perustettu Puutalo Oy hoiti ensimmäisenä tehtävänään Ruotsin lahjatalojen pystyttämisen, minkä jälkeen se ryhtyi tuottamaan omia tyyppitalojaan. Yhteistyössä ruotsalaisten talotehtaiden kanssa Puutalo Oy:n suunnittelijat, muun muassa Jorma Järvi, Toivo Jäntti ja Erik Lindroos, suunnittelivat yhtiön tuotantoon yli 1000 erilaista talotyyppiä, joita rakennettiin Suomen lisäksi myös ulkomaille. (Kummala, 2005, s. 19.)

3. ja 4. Rationalisoitua rakentamista 1940- ja 1970-luvuilla. (Tuntematon, 1949 ; Rista 1970)

2.3 Jälleenrakennuskauden vaikutukset nykyarkkitehtuuriin

Vaikka varsinainen jälleenrakennusaika loppui viimeisen sotakorvausjunan lähtöön, voidaan suomalaisen rakennusteollisuuden katsoa olleen jälleenrakennustilassa vielä 1950-luvun loppupuolelle saakka, jolloin valtion lainoittama rakennustuotanto alkoi vähentyä (Heininen-Blomstedt, 2013, s. 13). Jälleenrakennusajan kokemukset kuitenkin vaikuttivat suomalaiseen arkkitehtuuriin kauan varsinaisen jälleenrakennustarpeen väistyttyä, ja sen heijastukset ovat yhä nähtävissä suomalaisessa rakennusteollisuudessa, erityisesti tuotannon standardisoinnissa.

Jälleenrakennusajan standardisointityön tuloksena syntyi Rakennustieto-kortisto, jonka lisäksi tehdasvalmisteinen asuntotuotanto käynnistyi. Standardeja olivat kehittämässä Suomen eturivin arkkitehdit, kuten ”joustavaa standardisointia” ajanut Alvar Aalto ja rationalistisempaa linjaa edustanut Aulis Blomstedt. Molemmat kuitenkin ymmärsivät liiallisen yhdenmukaistamisen haitalliset vaikutukset. Aalto näki standardisointityön yhtenä aikakauden tärkeimmistä tehtävistä, jolla tulisi olemaan kauaskantoisia vaikutuksia ”henkilökohtaisen vapauden ja individualismin säilymiseen” ja piti parhaana ratkaisuna standardisoida rakennuksen pieniä osia kokonaisten tyyppitalojen sijasta. Myös muut aikakauden suunnittelijat jakoivat huolen yhdenmukaisen asuinympäristön vaikutuksista asukkaisiin. (Heininen-Blomstedt, s. 76–77.)

Jälleenrakennuskaudella suunnittelu- ja rakennustyön rationalisointi oli käytännössä välttämätöntä, jotta evakot ja muut kotinsa menettäneet saatiin asutettua. Rationalisointi kuitenkin jatkui vielä senkin jälkeen, kun sille ei enää ollut välttämätöntä tarvetta, ja tämä ajatusmalli vaikuttaa yhä suomalaisessa nykyarkkitehtuurissa – myös tutkielmassa tarkasteltavat Selvaag-rivitalot edustavat 1940–1950 -lukujen koruton ta arkkitehtuuria, riittäviä asuntoja tavallisille perheille.

3. Selvaag-talot

Selvaag-talot ovat norjalaisen Olov Selvaagin kehittämä rakennusjärjestelmä, jonka vaikutteita omaksuttiin myös Suomessa 1950-luvulla. Sen keskeinen pyrkimys oli edullinen asuntotuotanto. Suomessa Selvaagin vaikutteet ovat nähtävissä erityisesti rivitaloissa, jotka yleistyi-
vät 1950-luvulta alkaen. Rivitalojen osuus rakentamisesta oli suurin 1970–1980 -luvuilla, jolloin aiemmin työläisperheen minimiasumukseksi tulkittu rivitalo oli jo kohonnut keskiluokan unelma-asunnoksi. (Nikula, 2014, s. 7–9.)

5. Selvaag-talojen mainosjuliste 1950-luvulta. (muokkaus Merovuo 2020).

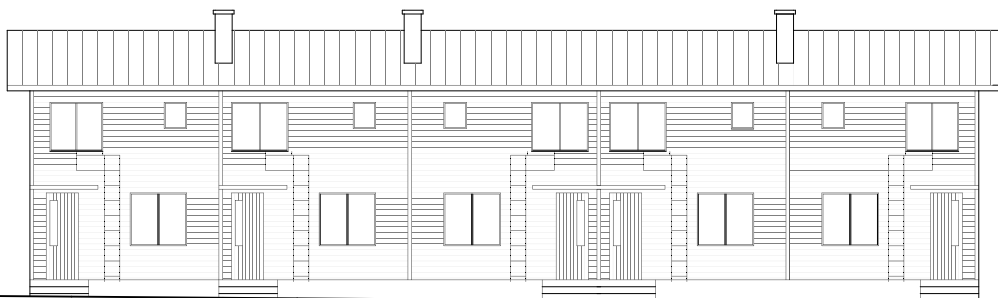
3.1 Olov Selvaag

Olov Selvaag (1912–2002) oli norjalainen rakennusinsinööri ja yrittäjä, joka kehitti kustannustehokasta rakentamista toisen maailmansodan jälkeisen asuntopulan vaivaamassa kotimaassaan. Selvaag piti Norjan asuntorakentamisen normeja vanhentuneina sekä tehottomina ja vaati säännösten lieventämistä entistä tehokkaampaa rakennustapaa kehittävien kokeilujen sallimiseksi. Selvaag oli kärkevä yhteiskunnallinen keskustelija ja sai väitteillään riitapukarin maineen. Suomen ja Ruotsin arkkitehtikunnat pitivät Selvaagia jonkinlaisena häirikkönä, mutta tästä huolimatta Selvaag-taloja rakennettiin molempiin maihin. (Nikula, 2014, s. 99–100.) Selvaag vieraili aikalaislähteiden mukaan Helsingin säästöpankin kutsumana luennoimassa myös Suomessa 1950-luvun puolivälissä (”Rakennusalan Kolumbus”, 1955).

Selvaag väitti vuonna 1947 julkaisemassaan avoimessa kirjeessä pystyvänsä rakentamaan asuntoja kolmanneksella tavanomaisista kustannuksista. Kovan asuntopulan siivittämänä ajatus edullisista asunnoista kiinnosti norjalaisia ja Selvaagin väitteet saivat osakseen runsaasti huomiota. Sanomalehti Morgenposten innostui lupaamaan Selvaagille rahaa, jolla hän saisi väitteidensä mukaan rakennettua hyvän omakotitalon ja seurasi rakennushanketta artikkeleissaan. Koska Selvaag onnistui jopa alittamaan kustannusennusteensa, hänen ajatuksensa saivat osakseen yhä enemmän positiivista mediahuomiota. Suomessa Selvaageina tunnetaan vain rivitaloja, mutta hänen järjestelmäänsä perustuen rakennettiin myös muita talotyyppejä. (Nikula, 2014, s. 99–100.) Tässä tutkielmassa käsitellään järjestelmään perustuvia rivitaloja.

Selvaagin järjestelmän suosio perustui ainakin jossakin määrin ihmisten toiveiden ja arkkitehteihin toisinaan liitetyn turhamaisuuden vastakkainasettelulle. Selvaag-talo nähtiin ”tavallisen kansan unelmana”, hyvänä ja ennen kaikkea edullisena asuntona, jossa ei ollut elitistisiksi tulkittuja koristeita ja turhaa tilaa. (Nikula, 2009 ; Nikula, 2014, s. 99–100.)

Useissa tapauksissa on epäselvää, onko jostakin tietystä kohteesta perusteltua puhua Selvaag-talona (kansanomaisesti myös *selvaakitalo*). Selvaag-talo ei ole varsinainen talotyyppi, vaan rakennusjärjestelmä, jonka monet piirteet ovat samantapaisia kuin muissa samoihin aikoihin rakennetuissa tyyppitaloissa. Esimerkiksi Puutalo Oy:n Helsingin Karhutielle vuonna 1949 rakentamassa Toivo Jäntin ja Jorma Järven suunnittelemassa rivitalossa on ulkonäöllisesti ja rakenteellisesti paljon samoja elementtejä kuin Selvaag-taloissa, vaikka niistä ei ole koskaan käytetty tätä nimitystä. Selvaag-järjestelmä on aikanaan ollut patentoitu, mutta on epäselvää, mitä patentti on sisältänyt, ja missä tapauksissa siitä on maksettu. (Nikula, 2014, s. 123.) Suomeen rakennetut Selvaag-talot ovat suomalaisten arkkitehtien suunnittelemia, ja joissain tapauksissa niiden kutsuminen Selvaag-taloiksi on pikemminkin vain vakiintunut nimitys, kuin osoitus siitä, että Olov Selvaag olisi suoraan vaikuttanut suunnitteluun.

6. Vanamokatu 27, tyyppijulkisivu.

3.2 Selvaag-talojen suunnitteluperiaatteet

Selvaagin suunnitteluperiaatteet olivat enimmäkseen rakenteellista ja ne tähtäsivät kustannusten karsimiseen. Rivitaloasuntojen väliset seinät rakennettiin kantavina tiili- tai betoniseinäinä ja julkisivut tuotettiin puuelementteinä. Tyypisuunnittelun elementtirakentamisen hyödyntäminen vähensi työmaalla tehtävän työn määrää ja teki rakentamisesta edullisempaa paikallarakentamiseen verrattuna. (Nikula, 2014, s. 100.) Pääasiallinen rakennusmateriaali oli puu, sillä se sopi monenlaisiin teknisiin ratkaisuihin, oli edullista ja helpotti rakentamista talviolosuhteissa (Majavakoski & Virratvuori, 2016, s. 20). Tältä osin Selvaag-talot eivät poikenneet muista tuona aikana rakennetuista omakoti- ja rivitaloista Suomessa.

Rivitaloasumisen laatua pyrittiin parantamaan kiinnittämällä huomiota asuntojen välisten seinien ääneneristykseen. Sanomalehti *Länsi-Savon* artikkelissa vuodelta 1955 todetaan Selvaag-talojen eduiksi erittäin hyvä lämpö- ja äänieristys (”Rakennusalan Kolumbus”, 1955). Kylmien ulkoseinien pinta-ala oli rivitalossa yhdenperheentaloa pienempi, minkä lisäksi rivitalo mahdollisti yhdenperheentaloa paremmin tilojen jakamisen ratkaisut. Saunatilat ja piha-alueet voitiin suunnitella taloyhtiön yhteiskäyttöisiksi.

Selvaag-taloissa rationalisoitiin tilasuunnittelua priorisoimalla asuminen tiloja ja jättämällä ylimääräiset, ei-asuttavat tilat pois. Huonekorkeus oli varsin matala ja asunnon sisäinen portaikko sijoitettiin palvelemaan mahdollisimman tehokkaasti pientä yläkertaa. Ullakkotiloja tai asuntokohtaisia kellareita vältettiin ja säilytystilaa tehtiin rajallisesti. (Majavakoski & Virratvuori, 2016, s. 21.)

Selvaagin mielestä tekniikan jatkuvasti edistyessä oli järjetöntä rakentaa asuintaloja, jotka kestäisivät kovin pitkään. Aikalaislähteissä toistuu hänen käsityksensä, jonka mukaan asuinrakentamisen tulisi olla suunniteltu kestämaan vain noin 50 vuotta. Tällöin talot voitaisiin

purkaa uusien ja entistä parempien tieltä. Suomen Kuvalehden artikkelissa vuodelta 1954 todetaan Selvaagin sanoneen:

”Onko viisasta keskellä sellaisen teknillisen kehityksen kautta, jossa elämme, rakentaa asuntoja, joiden on kestävä kokonainen vuosisata? Näissä betonilainnoituksissa asuvat lapsenlapsenne eivät suinkaan kiitä teitä siitä, että rakensitte niin kalliisti, että heidän on asuttava vanhanaikaisissa asunnoissa. Slummit ovat nimittäin seurauksena, jos rakennetaan niin kalliisti, ettei rakennuksia voida poistaa käytöstä.” (Rislakki, 1954.)

Selvaagin mukaan ainoastaan monumentaalirakennukset, kuten kirkot, olisi rakennettava kestäväksi tätä pidempään (”Rakennusalan Kolumbus”, 1955).

3.3 Selvaag-talojen alueita Suomessa

Olov Selvaagin väitteiden saaman mediahuomion siivittämänä hänen omistamansa rakennusyritys AS Selvaagbygg rakennutti Norjaan yli 40000 asuntoa (Nikula, 2014, s. 100). Nykyään Selvaag Gruppen AS tytäryhtiöineen on suuri kiinteistökehitysyhtiö Norjassa. Nikulan mukaan Selvaag-taloja rakennettiin myös ainakin Ruotsiin. Muualla kuin Pohjoismaissa sijaitsevista Selvaag-taloista ei ole kirjallisuudessa mainintaa, mutta arkkitehtonisilta ideoiltaan samantapaisia rakennuksia on epäilemättä muuallakin. Kaikkia Selvaagin suunnitteluperiaatteita toteuttaneita taloja ei vain ole totuttu nimittämään Selvaagin mukaan.

Suomessa Selvaag-taloiksi kutsuttuja rakennuksia tai rakennusryhmiä on ainakin kymmenellä paikkakunnalla. Suomen ensimmäiseksi Selvaag-talona pidetään Vaasan Asevelikylään insinööri K.E. Nymenin 1953–1954 rakennuttamaa rivitaloa. Nyman oli Norjassa käydessään maksanut Selvaagille talon patentista. Tämä on ainoa Suomessa dokumentoitu tapaus, jossa patentista maksaminen mainitaan. Nyman rakennutti Vaasaan myöhemmin 21 Selvaag-rivitaloa lisää. (Nikula, 2014, s. 123.)

Ouluun rakennettiin arkkitehtien Uki Heikkisen ja Veijo Kerolan suunnittelema rivitaloalue 1957–1961. Heikkinen kutsui suunnittelemaansa elementtirivitaloja Selvaag-taloiksi (Nikula, 2014, s. 127), ja sellaisina ne tunnustetaan rakennushistoriallisten arvojensa vuoksi maakunnallisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkaaksi kohteeksi. Sanomalehti Kalevan artikkelin mukaan rivitalot ovat vuonna 2017 läpikäyneet laajan peruskorjauksen, jossa niiden ulkoasua ja tilajärjestelyjä on muutettu huomattavasti (Kärki, 2017).

Joensuun ja Kuopion Selvaag-talot vuosilta 1955–1957 ovat merkittävä ja eräs parhaiten säilyneitä esimerkkejä Suomen Selvaag-taloista. Ne ovat kuopiolaisen arkkitehdin Anna-Liisa Mertaoja-Nylundin suunnittelema. Joensuun Kanervalan Selvaag-taloja tarkastellaan lähemmin tämän tutkielman luvussa 4. Kuopion Niiralan alue koostuu kuudesta rivitalosta, joissa on yhteensä 24 asuntoa. (Nikula, 2014, s. 126.)

Muita Suomen Selvaag-talojen alueita ovat muiden muassa Kankaanpään Niinisalon kasarmialueelle Selvaagtielle vuosina 1957–1958 rakennetut 13 taloa, sekä Tampereen Kissanmaalle vuosina 1953–1954 Toivo Jäntin suunnittelema ja Puutalo Oy:n rakennuttama rivitaloalue. Lisäksi Suomen Selvaag-paikkakunniksi mainitaan myös Pietarsaari, Kokkola, Kyrökoski ja Outokumpu. (Nikula, 2014, s.123–130.)

4. Selvaag-taloja Joensuun Kanervalaan

Joensuun Kanervalan Selvaag-rivitalot ovat hyvin säilyneitä esimerkkejä suomalaisista Selvaag-taloista. Taloja on kahdessa osoitteessa, neljästä lamellista koostuva Leinikkitie 3 ja yhdeksän lamellin Vanamokatu 27. Taloyhtiöitä erottaa pieni metsäkaistale ja entisen liikekeskuksen tontti, mutta ne ovat hahmotettavissa osaksi yhtenäistä kokonaisuutta.

4.1 Kanervalan metsälähiö

Joensuun Selvaag-taloja ympäröivä asuinalue Kanervala edustaa aikakautensa tyypillistä metsälähiöideaalia. Se sijaitsee Joensuun ruutukaavakeskustan pohjoispuolella, noin kahden kilometrin etäisyydellä keskustasta. Paikalla sijainnut mäntykangas kaavoitettiin 1200 asukkaan kaupunginosaksi Otto-Iivari Meurmanin ja Olli Kivisen tekemien luonnosten ja suunnitelmien pohjalta vuodesta 1951 lähtien (Majavakoski & Virratvuori, 2016, s. 10). Alueesta kertova Arkkitehti-lehden artikkeli vuodelta 1975 toteaa Kanervalan palvelutason peruskouluiineen, lastentarhoineen ja lähimyymälöineen hyväksi, vaikka keskustan palvelut ovatkin lähellä. Hyvin säilynyt puusto ja rehevät istutukset todetaan alueen viihtyisyyttä ja puistomaisuutta lisääviksi tekijöiksi.

Artikkelin suppeaan, viiden korttelin tarkastelualueeseen kuuluu 46 kooltaan noin 70–100m² yksikerroksista omakotitaloa, joiden lisäksi mainitaan Vanamokadun yhdeksän Selvaag-rivitalon ryhmä. (Arkki-tehti, 72(5), s. 31.) Kanervalan länsilaidalla talot ovat pääosin puoli-toistakerroksisia. Selvaag-talojen sijoittelu tontille on funktionalismin ihanteiden mukaisesti ilmavaa: yhdensuuntaisten lamellien väliin jää tilaa valolle ja runsaalle kasvillisuudelle.

4.2. Rakennuttajan saamat vaikutteet

Selvaagin ajatusten saapuminen Joensuuhun oli seurausta rakennusurakoitsijan matkoiltaan saamista vaikutteista. Joensuulainen rakennusmestari Sulo Albin Tervo tutustui Vaasan Selvaag-talojen rakennuttajaan K.E. Nymaniin, ja matkusti itsekin Pohjoismaihin ja Länsi-Saksaan 1955 tutustumaan asuntotuotantoon. Matkalla Tervo tutustui Olov Selvaagiin ja hänen kehittämiinsä rakennustyypeihin. (Majavakoski & Virratvuori, 2016, s. 22.) Tervo raportoi matkaltaan sanomalehti Karjalan Maalle:

Oslon ympäristössä taas on hyvin tuttu Selvaag-tyyppinen talo, joissa on puristettu pois kaikki tarpeeton ja ns. hukkakuutiot pois. Insinööri Selvaag on tehnyt työtä vuosikausia tutkimalla taloudellisempia ratkaisuja niin rakennuksen muotoon kuin rakenteisiinkin nähden. Hänen toimestaan rakennetaan nykyisin aika huomattavasti halpoja asuntoja. Olin tilaisuudessa tutustumassa häneen sekä konttoriinsa että työmaihinsa kuin myöskin asukkaisiin uusissa taloissa. Viimeksi mainitut olivat erittäin tyytyväisiä, sillä huoneistot olivat miellyttäviä, ja ennen kaikkea halpoja [...]

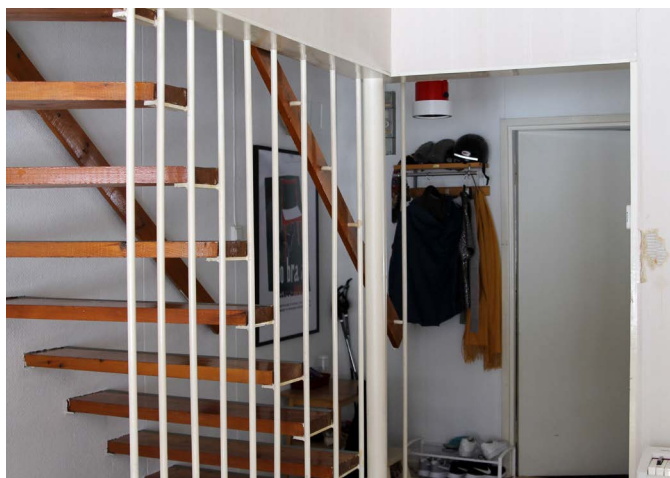
Meillä Suomessahan on viimeaikoina, erikoisesti Vaasassa, rakennettu hyvällä menestyksellä jonkun verran edellisestä tyypestä kehitettyjä taloja ja tulokset ovat olleet hyvät. Asumiskustannukset ovat niissä vain runsaat puolet kerrostalojen kustannuksista, joten niissä kykenee pienempipalkkainenkin asumaan. (Rakentamista meillä ja muualla, Karjalan Maa, 2.4.1955, lainaukset Majavakoski & Virratvuori, 2016, s. 24.)

8. Peittomaalattua julkisivua ja rytmittäviä pystysäleikköjä. Vanamokatu 27G.

9. Leinikkien taloissa päädyt ovat valkoiseksi rapatut. Leinikkitie 3A.

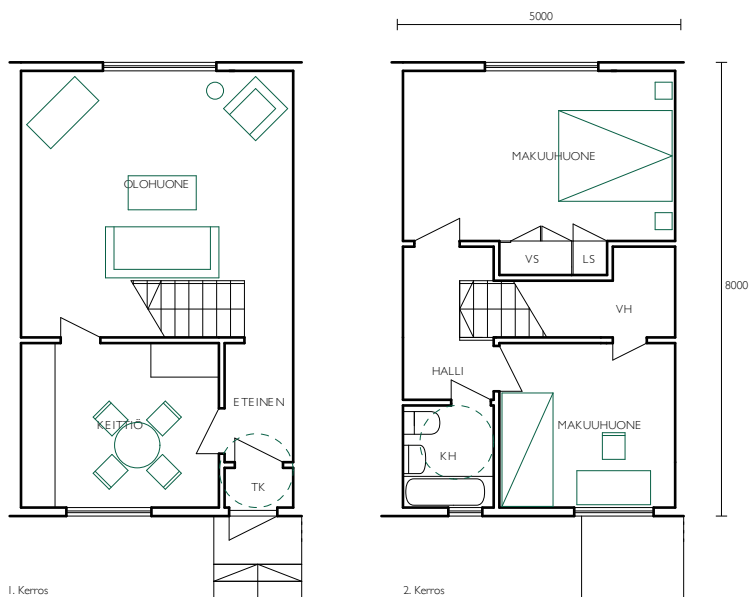

10. Vanamokadun neljän huoneen asunnon eteinen. (Merovuo 2020).

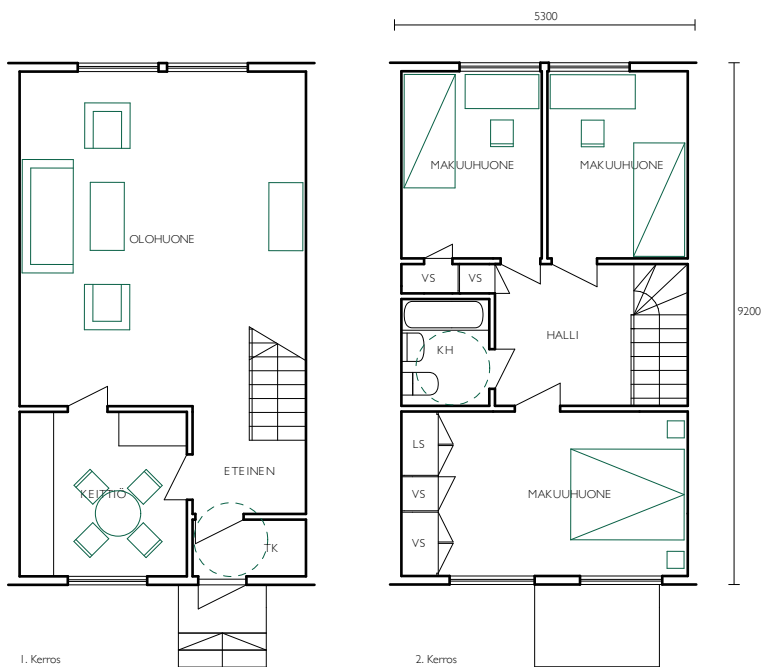
4.3 Suunnittelu ja rakentaminen

Selvaagin ajatuksista innostuneena Tervo vuokrasi Joensuun kaupungilta Kanervalan rivitaloille kaavoitetut tontit syyskuussa 1955. Rakennussuunnittelua varten hän otti yhteyttä Kuopion Selvaag-taloista vastanneisiin rakennusmestari Veikko Väänäseen sekä diplomi-insinööri Matti Nylundiin ja arkkitehti Anna-Liisa Mertaoja-Nylundiin, joiden yritys Rakennustoimisto Nylund & Co vastasi talojen rakenne- ja arkkitehtisuunnittelusta. (Majavakoski & Virratvuori, 2016, s. 27.) Joensuun ja Kuopion talot toteuttavat samoja periaatteita, mutta eroavat ainakin joiltain ulkoisilta piirteiltään, kuten ikkuna-aukotuksen suhteen. Leinikkien talot rakennettiin kahdessa osassa vuosina 1955–1956 sekä Vanamokadun talot Leinikkien menestyksen siivittämänä vuodesta 1957 alkaen (Majavakoski & Virratvuori, 2016, s. 48, 62).

Kanervalan Selvaag-talojen arkkitehti Anna-Liisa Mertaoja-Nylund noudatti suunnitelmissaan Selvaag-talojen periaatteita, mutta teki joitakin muutoksia alkuperäisiin norjalaisiin suunnitelmiin verrattuna. Norjalaiset Selvaag-talot lämmitettiin sähköllä, sillä se oli Norjassa halpaa, mutta Kanervalassa lämmitysmuodoksi valittiin puu. Sitten puulämmitys vaihdettiin öljyyn ja edelleen kaukolämpöön. Huoneistojen väliset kantavat seinät rakennettiin tärytiilistä ja päällystettiin Halltex-levyllä. (Majavakoski & Virratvuori, 2016, s. 32, 45.) Aikalaislähteissä mainitaan toistuvasti väliseinärakenteen erinomainen ääni-eristys, mutta käytännön kokemukset eivät ole yhtä positiivisia. Myös asuntojen välipohjien äänieristystä on moitittu riittämättömäksi. (Majavakoski & Virratvuori, 2016, s. 33 ; Nikula, 2014, s. 125.) Talojen ulkoseinien puuelementit rakennettiin Puutalo Oy:n osakkaan Rauma-Repola Oy:n Joensuun puutalotehtaalla. Elementtitekniikan hyödyntäminen oli kustannustehokasta ja lisäksi se lyhensi rakennustyön kestoa huomattavasti: Leinikkien tontin raivaamisesta harjannostajaisiin mainitaan kuluneen vain noin kymmenen viikkoa. (Nikula, 2014, s. 125.)

11. 3h+k+vh, 72m² havainnollistavalla irtokalustuksella.

12. 4h+k, 86,5m² havainnollistavalla irtokalustuksella.

Aikalaislähteissä korostetaan myös Kanervalan Selvaag-talojen ”hukkakuutioita” karsivaa tilasuunnittelua (Majavakoski & Virratvuori, 2016, s. 41–42, 49.) Suunnittelussa ja rakentamisessa priorisoitiin Selvaagin teesien mukaan välttämättömiä asumisen tiloja. Huonekorkeus on varsin matala, 210–260cm, ja vesikatto ja yläpohja tehtiin yhtenä rakenteena, joka poisti turhana pidetyt ullakkotilat. Leinikkitiellä A-taloon rakennettiin yhteiset taloustilat ja taloyhtiön lämpökeskus sekä kolmesta porrastetusta lamellista koostuvaan B-taloon jokaisen asunnon omat talouskellarit. Vanamokadulla rakennettiin kellaritiloihin yhteiset pesutuvat ja saunaosasto. Asuntoja on kahta perustyyppiä; neljän huoneen ja keittiön asunnon pinta-ala on 86,5m² ja kolmen huoneen ja keittiön asunnon 72m². Kaikki asunnot olivat kaksikerroksisia lukuun ottamatta Vanamokadun talon talonmiehen asuntoa. Alakerrassa on kaikissa asunnoissa eteinen, olohuone ja keittiö, kun taas yläkerrassa on kylpyhuoneen lisäksi pienemmissä asunnoissa kaksi makuuhuonetta ja suuremmissa kolme. Asunnoissa ei ole ulko-ovea olohuoneen puolella, eikä siten myöskään rivitaloille tavallisia viipaaleenmallisia yksityisiä piha-alueita. Julkisivut ovat katosten ja säleikköjen rytmittämää peittomaalattua vaakalautaverhousta.

Selvaag-talojen yli kuusi vuosikymmentä sitten rakennetut asunnot eroavat merkittävästi nykypäivän asuntotuotannosta. Keittiö on nykyrakentamisen avokeittiön ihanteesta poiketen oma erillinen huoneensa, mikä rajoittaa käytännössä myös asunnon kalustettavuutta: suurelle ruokapöydälle ei ole luontevaa sijoituspaikkaa. Esteettömyyttä koskevia rakennusmääräyksiä ei 1950-luvulla vielä ollut, joten esimerkiksi asunnon ainoan kylpyhuoneen sijoittaminen yläkertaan on nykyisten määräysten vastaista. Kylpyhuoneissa ja tuulikaapeissa ei ole riittävästi vapaata tilaa esimerkiksi pyörätuolia käyttävälle asukkaalle, ja myös ainoa sisäänkäynti ulkoportaita käyttäen on esteellinen, joskin tämä ongelma on ratkaistavissa lisättävällä luiskalla. Pohjatilán tehokkaasta hyödyntämisestä huolimatta asuntojen varsin pieni runkosyvyys mahdollistaa ainakin pienemmissä asunnoissa tyydyttävän valonsaannin

myös rungon puoliväliin lukuun ottamatta yläkerran pimeäksi jäävää porrastasannetta. Päätyasuntoihin ei mahdollisuudesta huolimatta ole lisätty ikkuna-aukkoja myös rungon toiselle pitkälle sivulle, vaan kaikki asunnot ovat valaistusolosuhteiltaan samanlaisia.

4.4 Talojen asukaskunta ja yhteisöllisyys

Kanervalan Selvaag-talot rakennettiin edullisiksi asunnoiksi tavallisille ihmisille. Tätä korostettiin jo ensimmäisessä niiden rakentamista koskevassa sanomalehtiartikkelissa:

Sanasta Selvaag on ehtinyt muodostua käsite. Yleensä sillä ymmärretään huokeata, hivenen verran parakkia muistuttavaa asuinrakennelmaa, jolle antavat leimansa hukkatilan radikaalit poistot, kunkin huoneiston kaksikerroksisuus ja eri sisäänkäytävät kullekin perheelle. Sanan säilää on käytetty ”selvaagien” puolesta ja vastaan, mutta asiantuntijat, asukkaat ovat itse tyytyväisiä. Arvostelijat unohtavat helposti sen, että osakkeenomistajilla on vain vaihtoehdot ”tämä tai ei mitään”. (Sovellettu Selvaag-kompleksi[...], Karjalan Maa, 11.9.1955, lainaus Majavakoski & Virratvuori, 2016, s. 36.)

Rivitalo on rakennustypologioista yhteisöllisimpiä. Omakotitalomaisen asumisen yhdistäminen jaettuihin piha-alueisiin ja yhteistiloihin on erityisen leimallista Kanervalan Selvaag-taloille. Rivitaloja on kritisoitu joskus kiusallisen keskiluokkaisiksi ja yhteisöllisiksi (Nikula, 2009), mutta yhteisöllisyys voi myös olla jonkin ryhmän asumispreferenssien mukaista. Kanervalan Selvaag-taloissa asuu monia asumismuotoon sitoutuneita, jopa 1950-luvulla taloihin muuttaneita asukkaita, jotka näkevät yhteisöllisyyden myönteisenä arvona. Monet asukkaat ovat kiinnostuneita asuinmuotonsa erikoispiirteistä. Esimerkkejä tästä yhteisöllisyydestä ja jakamistaloudesta ovat taloyhtiön yhteiset ilmastoimet, joihin Yleisradion uutisoinnin mukaan kuuluvat esimerkiksi yhteiskäyttöinen sähkölastipyörä, pyöränkorjauspaja ja hävikkiruoan jakokokeilut (Laitinen, 2019).

4.5 Kanervalan Selvaag-talot ja niiden ympäristö 2000-luvulla

Kanervalan Selvaag-talot ovat ulkomuodoltaan säilyneet alkuperäisen näköisessä kunnossa, vaikka ne ovatkin ylittäneet Olov Selvaagin mainitsemien 50 vuoden eliniän jo yli kymmenellä vuodella. Leinikkien taloyhtiön historiikin mukaan Leinikkien taloissa alkuperäinen huopakate on vaihdettu peltikatoksi, eristeitä on lisätty ulkoseiniin ja yläpohjiin, vesiputkia ja sähköjohtoja on uusittu ja lisäksi B-talon alapohjia on uusittu homehaittojen vuoksi (Majavakoski & Virratvuori, 2016, s. 66–97). Asuntojen sisällä tehdyistä muutoksista yleisin on keittiön ja olohuoneen välisen oviaukon sulkeminen, mikä mahdollistaa keittiökalusteiden lisäämisen (Majavakoski & Virratvuori, 2016, s. 138).

Kanervalan alue oli Selvaag-talojen rakentamisvaiheessa Joensuun uusin kaupunginosa, metsälähiö kaupungin laidalla. Talojen lähiympäristö on muuttunut merkittävästi erityisesti 2010-luvulla: opiskelija-asuntoja rakennettiin Leinikkien toiselle puolelle vuonna 2011, Cityseurakunta rakennutti Kanervalan-talon 2014 ja parhaillaan rakenteilla ovat vanhan puretun liikekeskuksen korvaavat luhtitalot Vammokadun ja Leinikkien kulmassa. Selvaag-talojen asukaskunta on seurannut ja kommentoinut tarkasti ympäristön kehitystä; esimerkiksi Ellin opiskelijatalojen kaavoitusta muutettiin Leinikkien Selvaag-taloyhtiön ehdotuksen mukaisesti. Cityseurakunnan talo rakennettiin Selvaag-talojen asukkaiden voimakkaasta, Korkeimpaan hallinto-oikeuteen asti viedystä vastustuksesta huolimatta. (Majavakoski & Virratvuori, 2016, s. 146–151.)

Kanervalan Selvaag-talojen ulkoasu on suojattu asemakaavalla. Vanamokatu 27:n voimassaolevassa asemakaavassa vuodelta 1994 talot on varustettu merkinnällä AR / s-2, joka on määräyksen mukaan:

”Suojeltava alue, jolla olevia rakennuksia ei saa purkaa, eikä ulkoasua muuttaa. Uudisrakennus- ja korjaustoimenpiteillä ei saa turmella rakennusten ja ympäristön muodostamaa kulttuurihistoriallista kokonaisuutta.”
(Kanervalan 7 kaupunginosan korttelin 719 osan asemakaavan muutos, 1994.)

Leinikkien talojen asemakaava on vuodelta 1991, ja kaavamerkintä ja määräys ovat samoja kuin Vanamokadulla (Kanervalan 7 kaupunginosan kortteleiden 715–728 sekä katu-, virkistys- ja liikennealueiden asemakaavan muutos, 1991). Joensuun yleiskaavassa Vanamokadun Selvaag-talot on määritelty merkittäväksi rakennushistorialliseksi alueeksi, toisin kuin Leinikkien talot. Yleiskaavan määräysten keskinäinen poikkeavuus on erikoista, sillä näiden molempien osoitteiden Selvaag-talot ovat helposti tunnistettavissa samaan kokonaisuuteen kuuluviksi. Asemakaavassa mainitaan alueen ympäristö osana kulttuurihistoriallista arvoa, mutta tästä huolimatta talojen lähiympäristö on muuttunut huomattavasti 2010-luvun lisärakentamisen myötä.

13. Kanervalan täydennysrakentamista maaliskuussa 2020. Oikealla Vanamokadun Selvaag-talot.

5. Johtopäätökset

Arkkitehtuurin historian tutkimuksen tekee kiinnostavaksi sen kiinteä yhteys yhteiskunnan kehitykseen: kunkin ajan arkkitehtuurin erityispiirteet ovat aikansa tekniikan, taloudellisten reunaehtojen ja ideologioiden hiomia lopputuotteita. Tämä on selkeästi nähtävissä verratessa esimerkiksi 1950-luvun Suomea ja sen arkkitehtuuria 2020-luvun Suomeen ja sen arkkitehtuuriin.

Selvaag-talot toteuttivat 1950-luvulla jälleenrakennusajan ihanteita. Ne tarjosivat kohtuullisia asuntoja ahtaiden materiaalistien ja taloudellisten reunaehtojen puitteissa. Tätä varten ne hyödynsivät uusinta suunnittelu- ja rakennustekniikkaa tyyppisuunnittelun ja tehdasvalmisteen elementtirakentamisen muodoissa. Suomen asuntotuotanto on tänäkin päivänä paljolti normien sanelemaa tuotteistettua elementtirakentamista, joskin sen motiivit ovat uudistuneet: sen sijaan, että puhuttaisiin ilman asuntoa jääneiden laadultaan riittävästä asuttamisesta, käytetään halpatuotannon motiivina asuntojen hintojen alentamista muuttovoittoalueilla, joilla ne ovat muuta Suomea korkeammat.

Merkittävin ero 1950-luvun ja nykyajan rakentamisen ihanteissa on kestävyys. Ilmastomuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden vähene-
misen kaltaiset maailmanlaajuiset uhat ovat muuttaneet rakentamisen
ihanteita. Olov Selvaag piti ”liian pitkään” kestäviä taloja tuhlausena,
mutta asia nähdään nykyisin päinvastoin: on täysin kestämatöntä, jos
asuinrakennuksen elinikä ei ylitä viittäkymmentä vuotta. Rakennusai-
neiden saatavuus oli jälleenrakennuskaudella vakava ongelma, mutta
tätä rajoitetta ei nykyaikana enää ole. Niiden tuhlaileva käyttö olisi
kuitenkin vastuutonta.

Rakennukset eivät kuitenkaan pitkällä aikavälillä välttämättä toimi
odotetusti tai suunnitteluajan ihanteiden mukaan. Joensuun Kaner-
valan Selvaag-talot ovat esimerkki tästä. Nämä halvalla tuotetut talot
ovat edelleen aktiivisesti käytössä ja niiden miljöö nähdään tärkeänä
osana Joensuun kaupunkikuvaa. Myös alun perin vähempiarvoisempi-
nä nähdyt ympäristöt ovat tärkeä osa arkkitehtuurin historiaa, joiden
unohtaminen olisi historian vääristelyä.

Lähdeluettelo

Kaavoitus- ja piirustusaineisto

Kanervalan 7 kaupunginosan korttelin 719 osan asemakaavan muutos. (6.10.1994). Lainattu 28.3.2020, saatavilla https://kartta.jns.fi/webmap/liitteet/asemakaavamaaraykset/KAAVA1270_ko719osa.pdf

Kanervalan 7 kaupunginosan kortteleiden 715–728 sekä katu-, virkistys- ja liikennealueiden asemakaavan muutos. (28.6.1991). Lainattu 28.3.2020, saatavilla <https://kartta.jns.fi/webmap/liitteet/asemakaavamaaraykset/1671200.pdf>

Itse laadittujen piirustusten 1, 6, 11-12 tekemisessä on hyödynnetty Vanamokatu 27:n alkuperäistä piirustusaineistoa Joensuun keskuskustosta.

Tutkimuskirjallisuus

Heininen-Blomstedt, K. (2013). *Jälleenrakennuskauden tyyppitaloalue : Paikan merkitykset ja täydennysrakentaminen*. Lainattu 31.1.2020, saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-8693-9>

Kummala, P. (2005). *Lamasalvoksesta elementtitekniikkaan : Suomalainen pientalosuunnittelu jälleenrakennuskaudella*. Helsinki: Suomen rakennustaitteen museo.

Majavakoski, V., & Virratvuori, J. (2016). *Yhdessä & yksityisesti : 60 vuotta yhteiselämää Leinikkien Selvaag-taloissa* (3., korjattu painos). Joensuu: Kirjokansi.

Nikula, R. (2009). Selvaakitalo = the selvaag house. *Arkkitehti*, 106(5), s. 74–78.

Nikula, R. (2014). *Suomalainen rivitalo : Työväenasunnosta keskiluokan unelmaksi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Saarikangas, K. (1993). *Model houses for model families : Gender, ideology and the modern dwelling : The type-planned houses of the 1940s in Finland*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Aikalaislähteet

Joensuu: Kanervala (1975). *Arkkitehti*, 72(5), s. 31.

Kärki, T. (28.4.2017). Toinen vaihe kohta käsillä. *Kaleva*, s. 8–9.

Nimimerkki ”Kyytipoika” (29.10.1955). Rakennusalan Kolumbus. *Länsi-Savo*, s. 3.

Rislakki, E. (7.8.1954). Miksi ei näin ajatella?. *Suomen Kuvalehti*, s. 7.

Laitinen, T. (25.9.2019). Joensuussa taloyhtiön asukkaat... <https://yle.fi/uutiset/3-10989437>

Kuva-aineisto

1(kansi). Eskelinen, A. (2020) Vanamokatu 27, kolmen huoneen asuntojen kerrospohjat ja tyyppijulkisivut.

2. Tuomi, R. (1950–1959), Helsingin kaupunginmuseum. Länsi-Pakila, Rohkatie 17. Muurari Yrjö Tuomen 1949 rakennuttama. Haettu 10.4.2020 osoitteesta <https://www.finna.fi/Record/hkm.HKMS000005:000002jl>

3. Tuntematon (1949), Helsingin kaupunginmuseum. Talonrakennustyöt vesikattovaiheessa Uudisraivaajantie 27:ssä Tapanilassa. Haettu 14.4.2020 osoitteesta <https://finna.fi/Record/hkm.HKMS000005:00000uzr>

4. Rista, E. (1970), Helsingin kaupunginmuseum. Kontulankaari 2. Betonielementtikerrostalo Kontulassa. Haettu 14.4.2020 osoitteesta <https://finna.fi/Record/hkm.HKMS000005:km0000o035>

5. Selvaag-talojen mainosjuliste 1950-luvulta. Muokkaus Jenni Mero-vuo 2020.

6. Eskelinen, A. (2020). Vanamokatu 27, tyyppijulkisivu.
7. Eskelinen, A. (2020). Kanervalan Selvaag-alue.
8. Eskelinen, A. (2020). Vanamokatu 27G, julkisivu.
9. Eskelinen, A. (2020). Leinikkitie 3A, pääty.
10. Merovuori, J. (2020). Vanamokadun neljän huoneen asunnon eteinen.
11. Eskelinen, A. (2020). 3h+k+vh, 72m² havainnollistavalla irtokalustuksella. 1:100.
12. Eskelinen, A. (2020). 4h+k, 86,5m² havainnollistavalla irtokalustuksella. 1:100.
13. Eskelinen, A. (2020). Kanervalan täydennysrakentamista.